

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ УСТАНОВОК ЩОДО СТВІРЮВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Одним із центральних чинників, що обумовлюють високу продуктивність спілкування, є здатність людини адекватно відбивати особистісні й індивідуальні особливості оточуючих людей. Необхідність дослідження образів, уявлень і думок, що формуються в людей один про одного, є достатньо актуальною, тому що названі форми відображення виконують функцію регулятора спілкування. Думка про те, що під впливом суспільства в результаті аналізу і синтезу одержаної при взаємодії з людьми різного роду інформації, у людини формуються установки, які у практиці пізнання людьми один одного виконують роль «вимірювального приладу», що прикладається до особистості, стала загально визнаною і є відправною точкою багатьох досліджень.

Поняття соціально-психологічної установки було введено в 1918 р. У.Томасом і Ф.Знанецьким. Вони визначали її як психологічний процес, який розглядається у відношенні до соціального світу й узятий, насамперед у зв'язку із соціальними цінностями [1]. Установка функціонує одночасно як елемент психологічної структури особистості і як елемент соціальної структури, тому що зміст психологічного переживання визначається зовнішніми, локалізованими у соціумі об'єктами. Необхідно відзначити той факт, що в даний час більшість досліджень, спрямованих на вивчення установки у відношенні яких-небудь суб'єктів або груп суб'єктів, проводяться з погляду соціологічного підходу. У рамках даного підходу установки вивчаються як деяка тенденція до широкого поширення в суспільстві. Це – соціально-статистичний підхід до розуміння даного поняття, і воно може вивчатися, наприклад, у таких роботах, де підраховується кількість людей, які вірять в те, що блондини менш інтелектуальні, чим брюнети. Що стосується психологічного аспекту проблеми, то вагомих результатів для розуміння сутності установок і їхньої ролі у поведінці і діяльності людини можна досягти, зокрема в ході вивчення думки груп людей, диференційованих по яким-небудь ознакам (статі, віку, професійної належності і т.д.). Загально визнаною на сьогодні є точка зору про необхідність застосування двох підходів до вивчення даної проблеми. Це обумовлюється тим, що при відсутності одного з них або їхнього змішання, із поля зору дослідників можуть випасти соціальні механізми і психологічні процеси, за допомогою яких зароджуються і функціонують реальні думки, знання, переконання.

До кінця 60-х років ХХ сторіччя соціально-психологічна установка міцно закріпилася як основне поняття при поясненні соціально-психологічних процесів, як на індивідуальному, так і на груповому рівні. Функції установки, її ефекти й зміст розкриваються при вивченні її ролі в регуляції соціальної поведінки і діяльності. Будучи однією з центральних областей дослідження, установка пережила разом із соціально-психологічною наукою її підйоми і спади [5].

Соціально-психологічна установка розглядається в основних теоретичних напрямках психологічної науки (у біжіворістській схемі, у когнітивістській орієнтації, із позиції гештальтпсихології, у психоаналітичній концепції) переважно в індивідуально-психологічному аспекті. Своє логічне завершення ця лінія знайшла в теорії соціального судження М.Шеріфа і К.Ховленда [4].

У вітчизняній психології проблема установки була спеціальним предметом дослідження в школі Д.Н.Узнадзе [1]. Проте запропоноване їм розуміння установки не пов'язано з аналізом соціальних чинників, що детермінують поведінку особистості, із засвоєнням індивідом соціального досвіду, із складною ієрархією детермінант, що визначають саму природу соціальної ситуації, у якій особистість діє. Установка в контексті концепції Д.Н.Узнадзе найбільше торкається питання про реалізацію найпростіших фізіологічних потреб людини. Тому з'ясування специфіки установки в системі соціально-психологічного знання можливо тільки за умови розглядання традиції становлення цього поняття не в системі загальної психології, а в системі соціальної психології [3].

У соціальній психології установка використовується при вивченні відношень особистості як члена групи до тих або інших соціальних об'єктів, механізмів саморегуляції, стійкості й узгодженості соціальної поведінки, процесу соціалізації і зміни установок, наприклад, під впливом пропаганди, а також при прогнозуванні можливих форм поведінки особистості у конкретних ситуаціях.

Відомо, що соціально-психологічна установка у відношенні конкретного соціального об'єкта визначає набір якостей, що повинні бути оцінені в сприйнятій людині. Сам же набір якостей детермінований функціональною структурою професійної діяльності, що виконує людина, яка сприймається. Таким чином, існують соціально-психологічні установки щодо представників різного роду професій, у тому числі й у відношенні співробітників правоохоронних органів.

Актуальним у даний час є проблема вивчення змістовної сторони соціально-психологічних установок щодо співробітників міліції. Інтерес до вивчення даної проблеми обумовлений низкою причин, основними з яких є:

1. Якісно нові задачі працівників міліції щодо захисту інтересів, прав і свобод громадян від протиправних дій;
2. Відсутність повної довіри населення до міліції, а, отже, негативні відношення й уявлення про правоохоронні органи;
3. Певне зниження авторитету правоохоронних органів;
4. Загострення криміногенної ситуації в суспільстві.

Проте формування в суспільстві довіри і поваги до міліції неможливо без позитивних змін у самій міліції. Відношення населення до міліції багато в чому залежить від того, як самі її співробітники ставляться до своєї професії, до колег, чи вважають свою організацію справедливою, гуманною, сприятливою для професійного зросту і підвищенню соціального статусу.

Слід зазначити, що проблема взаємодії міліції з громадськістю не стала об'єктом широких наукових досліджень в Україні. Але в той же час, навіть

окремі дослідження, що присвячені вивченню думки населення щодо міліції, у тому числі проведені в Національному університеті внутрішніх справ, говорять про зріст стурбованості положенням правопорядку, про недовіру населення до органів внутрішніх справ, про деяку шаблонність уявлень, думок громадян щодо співробітників міліції [2]. Результати вивчення соціально-психологічних установок можуть бути використані, по-перше, для з'ясування особливостей наявної думки серед різноманітних груп населення і самих співробітників правоохоронних органів; по-друге, для переконання людей змінити свої уявлення про міліцію і відношення до неї; по-третє, для посилення існуючої позитивної думки; в четверте, для диференціації груп населення в залежності від можливості надати поміч або заподіяти шкоду відношенням і взаємодіям громадськості і міліції. Подібні дослідження також можуть дати інформацію про те, якою повинна бути міліція з погляду громадськості і самих працівників органів внутрішніх справ і на підставі цього намітити ті сторони, що потребують змін.

З огляду на все вищевикладене необхідно відзначити, що відношення й уявлення про міліцію – це загальний показник її діяльності, що говорить про положення і статус міліції в суспільстві і готовність громадян допомагати правоохоронним органам.

Список літератури: 1. Андреева Г.М. Социальная психология. М., 1988. 2. Вестник университета внутренних дел. Харьков, 1999, Вып. 8. 3. Надирашвили Ш.А. Понятие установки в общей и социальной психологии. Тбилиси, 1974. 4. Шихирев П.Н. Современная социальная психология. М., 1999. 5. Шихирев П.Н. Социальная установка как предмет социально-психологического исследования // Психологические проблемы социального регулирования поведения. М., 1976.

Надійшла до редколегії 01.03.02

Н.В. Фелендюк

ЛОКУС КОНТРОЛЮ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КУРСАНТІВ

При розгляді й оцінці професіоналізму людини необхідно більш детально вивчення сторін професіоналізму – операційної та мотиваційної. Стан операційної сфери професіональної діяльності людини це те, як і якими прийомами він досягає поставлені цілі, які технології використовує, які засоби – знання, розумові операції, здібності застосовує. Стан мотиваційної сфери професіональної діяльності людини це те, які мотиви спонукають людину, який зміст має в його житті професіональна діяльність, які цілі він особисто прагне досягти, наскільки він задоволений працею. Ключовим моментом у мотиваційній сфері є духовне наповнення професії, тобто захопленість змістом спрямованості професії, мотивація високих рівнів досягнення у своїй праці, прагнення розвивати себе як професіонала, відсутність професійних деформацій у мотиваційній сфері, криз, відсутність перевантажень, зривів, конфліктів [1]. На наш погляд, одним із найважливіших складових мотиваційної сфери професіонала є внутрішній локус контролю, тобто пошук причин успіху-неуспіху в собі самому й усередині професії. Поняття локусу